

ZİNCİRLERDEN MODERN ESARETE: GÖÇMENLER VE KAPİTALİST İRKÇİ ÜRETİM

Ercüment AKDENİZ*

Öz: Bu çalışmada son yıllarda dünyada ve Türkiye’de artış gösteren ırkçılık eğiliminin kapitalist üretim ilişkileri açısından göçmen emeği üzerinde hem bir denetim aracı hem de ucuz işgücü politikaları açısından bir tür yeniden üretim aracı olarak kullanılması özellikle Türkiye’deki Suriyeli göçmen işçiler açısından ele alınmaya çalışılmıştır. Kapitalizmin yeniden ürettiği bu bir tür yeni ırkçılığın karşısında çözüm olarak yerli ve göçmen işçilerin birlikte mücadelesi fikri somut dayanaklarla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Göçmen işçiler, ırkçılık, kapitalizm, göç

From Chains to Modern Slavery: Immigrants and Capitalist Racist Production

Abstract: In this study, we tried to discuss the use of the tendency towards racism, which has increased in the world and in Turkey in recent years, both as a control tool on immigrant labor in terms of capitalist production relations and as a kind of reproduction tool in terms of cheap labor policies, especially in terms of Syrian immigrant workers in Turkey. The idea of local and immigrant workers struggling together as a solution to this kind of new racism reproduced by capitalism has been tried to be put forward with concrete foundations.

Key words: Migrant labour, racism, capitalism, migration

Uluslararası Göç Örgütü’nün hazırladığı (IOM) Göç Terimleri Sözlüğü’nde ırkçılık şu şekilde tanımlanmıştır: “Belirli bir ırkı ve/veya etnik grubu fiziksel ve kültürel özelliklerine dayanarak başkalarından üstün kılan, ekonomik hakimiyet ve kontrol kazandıran ideolojik yapı (inşa)”. İrkçılık, ırksal üstünlük doktrini veya inancı şeklinde tanımlanabilir. Buna göre, ırkın zekayı, kültürel özellikleri ve ahlaki tavırları belirlediğine inanılmaktadır. “İrkçilik hem ırka dayalı önyargıları hem de ırk ayrımcılığını içermektedir” (IOM, 2013: 42). Siyah tenliler, Yahudiler, Kızılderililer; yakın zamanda Bosnalı Müslümanlar, şimdilerde Filistinliler; bizde Kürtler ve Aleviler çeşitli türden ırkçılık pratiklerine maruz kalmışlardır. Aşağılama, hedef gösterme, kitlesel tecrit, linç girişimi, kırım/soykırım, tehcir ve sürgün pratikleri; ırkçılığın faşizmle kucaklaştığı aşamalarda ortaya çıkmıştır. İrkçılık, kitleleri yerinden etmek üzere harekete geçtiği gibi; yerinden yurdundan edilmiş göç toplumlarının da baş belasıdır. Günümüz kapitalizmi, göçmen toplumlara hedefe koyan özel türde bir “ırkçılık” geliştirmiştir. Asyalı, Afrikalı, Kafkasyalı ya da Orta Doğulu olsun, tüm göç halklarını tıpkı si-

yahlar, Yahudiler gibi “alt kimlik” olarak aşağılayan yeni türde bir ırkçılıktır bu. İrkçılığın bir dalgaya dönüşmesi için sadece aşağılananlar değil, aşağılayıcı bir üst kimlik olarak “vatandaş ayrıcalığı” da kullanılabilir. Tarihte göçmenlerin bir kıta, bir bölge ya da ülke ölçeğinde karşılaştığı aşağılamalar, şimdi tüm göçmenleri içine çeken küresel ırkçılık anaforuna dönüşmüştür. Adam Hanieh’in dediği gibi “Sınırlar uzamsal farklılıklara- ‘ta orası’, ‘yabancı’, ya da ‘öteki’- hudut çizme işi gördükleri için, göçmenlerin ırksal olarak inşasının zorunlu bir unsurudur. Bunun doğal bir sonucu, sınırları ‘yasadışı’ aşma girişimlerinin ulusal bütünlüğün ihlali -ulusal kimliğin sözde tanrı buyruğu saflığına karşı daimi bir tehdit- olarak yorumlanmasıdır” (2019: 63). Böylece mülteci ve göçmenler aşağılanma mertebesinde bir basamak yukarı çıkarak “yasadışı” nişanına layık görülürler! Tehdit algısıyla birlikte sunulan bu nişan, onları her türden nefret ve şiddetin hedefi yapar. Bu aşamadan sonra göçmenler, sadece aşağılanan değil “topyekûn mücadele edilmesi gereken” ağır bir tehdit kaynağı olarak gösterilirler.

*Serbest Gazeteci, (ORCID No:0009-0000-8688-8458)

Geliş Tarihi / Received : 30.05.2024

Kabul Tarihi / Accepted : 18.06.2024

1. Sınır Namus, Göçmen Be-Namus Mu?

Sınır çekilen duvarlar, ilk bakışta, "düzensiz" göçmenlere karşı bariyer gibi dursa da gerçek başkadır. Zira sınırlar, kapitalist devletler tarafından makbul sayı ve nitelikteki göçmenlerin geçişine göz yumulan filtreleme sistemleridir. "Sınır", "duvar", "yasadışı", "ırkçılık" ve "ötekileştirme" baskısı göçmenleri işgücü piyasasına en ucuza çekmek için vardır. "Sınır denetimlerinin birinci etkisi, kayıt dışı işçilerin dışlanması değil, bizzat yasadışılığın fiili olarak yaratılmasıdır" (Hanieh, 2019:64). Dolayısıyla, patronlar talep etmeden göçmen kaçakçılarının işgücü piyasasına göçmen işçi transfer etmeleri mümkün değildir. Sınırları düşünürken; göçmen kaçakçılarıyla burjuvaların, insan tacirleriyle mafya şebekelerinin, bürokratlarla rüşvet ağlarının iç içe geçtiği devasa bir transfer mekanizmasını da düşünmek gerekir. Bütün bu filler ve failerden bağımsız "sınır-namus" tartışması doğru olmaz. Dört tarafı suç ağlarıyla örülü hudut kavramını "namuslu" addetmek, buna karşılık göçmenleri "be-namus" (namus yoksunu) topluluklar olarak yaftalamak kapitalist filtreleme mekanizmasının aklanması içindir. Doğru ve "namuslu" olan uygulama, insanlık suçlarına bulaşmış kişiler hariç tüm göçmenlerin insani bir göç ve iltica sistemine kavuşmasıdır.

2. Köle Gemisinden Bugüne 'İrk' Yaratımı

Göçmenler "alt kimlik" halinde topyekûn olduğu kadar, parçalar halinde de kategorik ırkçılıkla karşılaşır. Örneğin Avustralya'da ırka dayalı kabul politikaları göçmen denetiminin ana figürüdür. "Göç ve Sınır Güvenliği Bakanı yakınlarda Güney Afrikalı beyaz çiftçiler için, Güney Afrika'da 'zulümle' ve 'korkunç koşullarla' karşı karşıya olduklarını, dolayısıyla 'uygar bir ülkenin' korumasını hak ettiklerini ileri sürerek hızlandırılmış özel vize çağrısında bulunmuştur" (Hanieh, 2019: 63). Benzer bir yaklaşım Ukrayna savaşı sonrası görülmüştür. AB ülkelerinde sarı saçlı mavi gözlü Ukraynalılara uygulanan ayrımcılık, siyah saçlı mülteciler karşısında ırkçı yaklaşım olarak eleştirilmiştir. Bu çelişkiyi BM yetkilileri de kabul etmiştir (Euronews, 2022).

İrkçiliğin göçmenler arasında parçalayıcı bir unsur olarak devreye konması köle ticaretine kadar uzanır. On beşinci ve on dokuzuncu yüzyıllar boyunca 12,4 milyon köle Afrika topraklarından gemilerle taşınmıştır. Kolonyalizmin uğruna bu yolculuklarda 1,8 milyon insanın öldüğü varsayılmaktadır. Sağ kalan 10,6 milyon insan vahşi plantasyon düzenine sürülmüştür. "Köle gemisinde bulunan her kişi kendini savaş aygıtı, mobil hapisaneler ve fabrika arası tuhaf ve güçlü bir bileşimin içinde bulurdu....

Denizciler gemi içerisinde fabrika gibi köle de 'üretir', Atlantik'in doğusundan batı yakasındaki bir pazara doğru gittikçe ekonomik değerlerini ikiye katlar, on sekizinci yüzyıl ve sonrasında büyüyen dünya ekonomisini canlandıracak işgücünü yaratmaya devam ederdi" (Rediker, 2012: 20). Rediker'e göre; plantasyonlar için işçi üreten fabrika-gemiler "irk" da üretmiştir. "Kaptanlar yolculuğun başında rengarenk tayfaları işe alır, Afrika sahillerine vardıklarında bunlar 'Beyaz adamlar' olurdu... Amerikan limanlarına vardıklarında bunlar 'Siyah adamlar' ya da 'Zenci ırk' adını alırdı" (2012: 20). Buradan doğan ırkçılık kültürü, profesyonel sömürü teknikleriyle birlikte modern zamanlara uzandı. Nitekim, "Modern dünya sisteminin kökleri köleleştirilmiş milyonlarca Afrikalının zoraki transferine dayanmaktadır -ve bu hareketler on dokuz ve yirminci yüzyılın senetli çalışma programlarıyla, göçmen kolonilerine kitlesel göçle ve 2'nci Dünya Savaşı sonrası tesis edilmiş Avrupalı 'misafir işçi' projeleriyle devam etmiştir" (Hanieh, 2019: 57). Faşizmin yenilgisinden sonra Avrupa kentlerinin ve sanayinin ayağa kaldırılmasında göçmen işçiler kullanılmıştır. "Misafir işçilik" (gastarbeiter) projesi için Türkiye'den Almanya'ya yüzbinlerce işçi taşınmıştır. Nazizmin kanlı tarihine rağmen göçmen emekçiler bu dönemde neonaçi çetelerin çeşitli saldırılarına maruz kalmışlardır. Solingen Katliamı en vahşilerindedir. Faşist terör örgütü NSU tarafından işlenen göçmen cinayetleri, karanlık tertiplerin devlet içinden güçlü destek aldığını göstermektedir (Özdemir, 2020).

İrkçilik ve şovenizmin temel gayesi işçi sınıfının birliğini parçalamaktır. Gurbetçi işçilerimiz Almanya işçi sınıfının bir parçasıdır. Fakat ortak hak mücadelesi ve ortak örgütlenme ihtimalini tehdit unsuru olarak algılayan çevreler de olmuştur. Birebir aynı olmasa da benzer refleksler Suriyeli işçilere karşı bu kez Türkiye'de görülmüştür. Özellikle 2014, 2016 ve 2019 yıllarında Suriyeli mültecilere karşı zincirleme linç eylemleri yaşanmıştır (Akdeniz, 2020). Bu dönemde göçmen cinayetleri, ev- dükân- araba tahribatı, konut yakma girişimleri, mültecileri şehir dışına sürme vb manzaralar ortaya çıkmıştır. İstanbul Küçükçekmece'de Suriyelilerin evleri taşlanmış, İzmir Güzelbahçe'de üç Suriyeli işçi yakılarak öldürülmüş, Ankara Altındağ'da evler ateşe verilmiş, İzmir Torbalı'da Suriyeli 500 tarım işçisi linç girişimiyle yerinden sürülmüştür. "Yan bakma", çocuk kavgası ya da "kızlara laf atma" gibi iddialarla başlayan adli vakalar ne yazık ki toplumsal galeyan ve linç girişimlerine dönüşebilmektedir. Dilovası'nda yaşanan kavgalar ve linç girişimi de 2023'e damga vurmuştur. Bu olaylar münferit

olmadığı gibi, hükümetin çarpık göç politikasından ve muhtelif çevrelerin şoven kıskırtmalarından kaynaklanmaktadır. Böylece, işten atılan, derin yoksulluğa itilen emekçi yığınların öfkesi egemen sistem yerine göçmenlere yönelmektedir. Siyaset ve medya alanındaki şoven propaganda aynı amaca hizmet etmektedir.

3. İş Kanunununda Ayırmacılık Olursa

Engels 1840'lı yılların sanayileşmekte olan Londra'sını anlatırken yerli ve göçmen emekçilerin rekabetine dikkat çeker: "İngiliz işçi... uygar bir ülkede en alt düzeyde ve en alt düzeyde olduğu için de az bir ücretle yetinen bir rakiple savaşmak zorundadır. O zaman da... İrlandalının kendisine rakip olduğu her alanda İngiliz işçinin ücretinin giderek aşağı doğru indirilmesinden başka bir olasılık yoktur" (2010: 142). İşçi ücretlerinin aşağıya çekilmesiyle yetinmeyen burjuvazi; göçmen işçileri, çalışma saatlerinin uzaması ve en ağır işlerin yine onlara yaptırılması için de kullanmıştır.

Bugüne geldiğimizde, savaş ve göç olgusundan yararlanan modern kapitalizmin; vahşi kapitalizm koşullarından devşirme sömürü yöntemlerine başvurduğunu görmekteyiz. Aradaki fark şudur: Kayıt dışı çalışmaya, göçmen emekçileri esaret zinciriyle patrona bağlayacak yazılı sözleşmeler ve yasal düzenlemeler eklenmiştir. Suriye'de savaşın başladığı 2011'den 2013 yılına kadar sığınmacı işçiler Türkiye'de tamamen kayıt dışı çalıştırılmıştır. Deyim yerindeyse orman kanunları uygulanmıştır. TBMM'de 2013 yılında kabul edilen "Geçici Koruma Kanunu"yla birlikte göçmen işçi sömürsü yasal çerçeveye kavuşmuş, çalışma izni hakkı tanınmıştır. Ne var ki bu hak işveren "rızası"na tabidir. Böylece göçmen/mülteci işçilerin esaret zincirleri patronlara verilmiştir. Yabancı işçiler çalışma özgürlüğüne kavuşmak için 8 yıl boyunca kendini kanıtlamak zorundadır. Bu süre biat etme süresidir. Tarım işçisi sığınmacılarda durum daha vahimdir. Zira, "mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni muafiyeti kapsamındadır. Çalışma izni muafiyeti başvuruları, geçici koruma sağlanan il valiliğine yapılır". Yani tarım kapitalistleri istedikleri sayıda göçmen işçiyi sigortasız çalıştırabilecektir. Valilik onayı ise kayıt dışı çalıştırmayı resmîyet altına almaktadır! (**ÇSGB, 2018**).

Sınırdan geçtiği andan itibaren dezavantajlı gruplar içinde anılan mülteciler, çalışma hakları bakımından eşit ve uluslararası koruma altında olmalıdır. Ne ki, yabancı işçiler için yapılan yasal düzenlemeler ayrımcılığı ortadan kaldırmamış, tersine katmerleş-

tirmiştir. Yurttaş olan/olmayan işçiler arasında konan eşitsizlikler, ırkçılık zehrinin sınıfın gövdesinde daha rahat dolaşmasına hizmet etmektedir.

4. Ölü Canlar'A Dönüş

İşçileri yerli/yabancı diye ayırmak, onları bölmek ve rekabete zorlamak üzere ırkçılığı ve şovenizmi kullanmak... Kapitalist vahşet bununla yetinmez. İşçilerin ölü bedenleri üzerinde de bu ayrımcılığı sürdürür. Türkiye'deki iş cinayetlerine bakıldığında cansız bedenlerin ya fabrika dışına atıldıkları ya da Zonguldak örneğinde olduğu gibi yakılarak yok edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Afgan göçmen Vezir Mohammed Nourtani vakası vahşetin en prototip örneğidir. Patronlar ceza almamak için ya da işyeri kapanmasını diye göçmen cenazelerini buhar etmenin peşine düşmüşlerdir. Bu kolaydır çünkü göçmen işçilerin kaydı yoktur. Göçmen aileler ise sınır dışı edilme korkusundan şikâyetle bulunmazlar. Gogol'un romanındaki "Ölü Canlar" zaman tünelinden bugüne ışınlanmış gibidir. Romandaki kahraman Çiçikov, iflas etmiş bir memurdur. Rusya'da, feodalite yıllarında, köylüler köle sayıldığından; bir köy satın almak için köle başına vergi vermek gerekmektedir. Çiçikov, gerçek kölelerin yerine nüfus kayıtlarında ölmüş kölelerin belgesini satın alarak iflastan kurtulmaya çalışır (**Akdeniz, 2023**). Bugün sigortası olmayan, öldüğünde kimsesizler mezarlığına gömülen ya da yakılıp tanınmaz hale getirilen göçmen işçiler 21'nci yüzyıl Türkiye'sinin "ölü canlarıdır". İşçi sınıfı arasında alt zemini örülen ırkçılık, "vahşet yerli işçilerin başına gelmedikçe sorun yoktur" algısının güçlenmesiyle başarıya ulaşır. İzmir Güzelbahçe'de nefret söylemiyle yakılarak öldürülen üç mülteci işçi, bu gerici atmosferde, ırkçı şiddetin en vahşi örneklerinden birine kurban gitmiştir. Katliama ilişkin dava devam etmektedir.

5. Ötekileştirilenlerin Ötekisi Yeliler

Türkiye'nin 2000 yılında imzaladığı, 1976'da yürürlüğe giren, 1966 tarihli BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin 26'nci maddesi şöyle der: "Herkes hukuk önünde eşittir ve hiçbir ayırım yapılmaksızın hukukun sağladığı korumadan eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Bu bağlamda, hukuk, her tür ayrımcılığı yasaklar ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka görüş, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya başka bir statü nedeniyle yapılan ayrımcılığa karşı eşit ve etkili koruma sağlamayı garanti eder" (**TBMM, 2003**).

Fakat bir mültecinin "kendisine olumsuz bir şekilde ayrımcılık yapılmasını reddetme" hakkını kullanması öyle kolay değildir. Nitekim nefret suçları

çoğu zaman cezasız, yaptırımsız kalmakta ve teşvik edilmektedir. Dolayısıyla mülteci haklarının kâğıt üzerinde kalmaması pratik adımlarla mümkündür. Yukardan aşağıya doğru ve sistematik biçimde örgütlenen ırkçı/ayırıcı kültür, sadece yerli göçmen çatışmasıyla yetinmez; göçmen işçileri kendi aralarında düşmanlığa sevk eder. "Göçmen işçilerin kendilerini Türk olanla eşitleme gayreti kadar; en altta kalan Suriyeli mültecileri 'ortak ötekileştirilen' haline getirme çabası da bu bakımdan dikkat çekicidir" (Akdeniz, 2021: 53). Öte yandan, her göçmen kendisinden sonra kente gelenler karşısında "üstünlük" psikolojine itilmektedir. Tercih bilinçlidir. Bütün dert, ortak talepleri ve ortak hak mücadelesini akamete uğratmaktadır.

6. Toplum Sağlığına Önyargı Duvarı

Engels, İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumunu analiz ederken Londra Salgın Hastalıkları Hastanesi hakkında Dr. Soutwood Smith'in verdiği yıllık rapora başvurur. Yıl 1843'tür ve o yıl hasta sayısı bin 462'dir. Başka bir deyişle en kötü yıldaki hasta sayısından 418 fazladır. Kuzey, güney ve doğudaki rutubetli, pis mahallelerde hastalık büyük dehşetle kol gezmektedir. Hastaların çoğu kırsal yörelerden gelmiş emekçilerdir. Göç sırasında çok şiddetli yoksulluk çekmişler, gelişlerinden sonra da aç ve yarı çıplak halde sokaklarda yatmışlar ve böylece hummaya yakalanmışlardır (2010: 149). Engels yapıtında şöyle devam eder: "Londra'nın havası, hiçbir zaman kır havası kadar saf ve oksijeni bol olmaz; üç-dört mil karelik bir alana sıkıştırılmış iki buçuk milyon akciğer, iki yüz elli bin ocak inanılmaz ölçüde oksijen tüketir; kent kurma yönteminin kendisi, hava akımını engellediği için, bu oksijen, güçlkle yeniden yerine konabilmektedir. Soluk alıp vermenin ve ateşin ortaya çıkardığı karbonik asit gazı, özel ağırlığı nedeniyle sokaklara çökmüş durumda kalır ve ana hava akımı, kentin damları üzerinde geçer gider. Kentte oturanların ciğerleri, gerekli oksijeni alamaz; sonuç zihinsel ve bedensel dermansızlık ve canlılık yitimidir" (2010: 146).

Tarihler, şehirler ve isimler değiştiğinde pek çok bakımdan manzara günümüz Türkiye'sine benzetilebilir. Kent yoksulları ve sanayi havzalarında çalışan emekçiler yerli/göçmen fark etmeden bizde de aynı zehirli havayı solumakta, oksijenden yoksun kalmaktadır. Ne ki, sınıfsal uçuruma rağmen sağlık alanındaki çelişkiler göçmenler suçlanarak açıklanır. Rutubetli konutlar, oksijensiz sokaklar, salgın hastalıklar hep göçmenlerin yüzündendir! Kemerburgaz Üniversitesi ile İngiltere Kent Üniversitesi'nin 2017 yılında birlikte yaptığı saha araştırması

bu bakımdan çarpıcıdır: İstanbul'da yaşayan insanların yüzde 72'si Suriyelilerle karşılaşmaktan rahatsızdır. Yüzde 83'ü ise salgın hastalıkların Suriyeliler yüzünden arttığı kanısındadır! Suriyeliler yüzünden iş bulamadığını düşünenlerin oranı yüzde 91, ev kiralarının onlar yüzünden arttığını düşünenlerin oranı ise yüzde 94'tür (Evrensel, 2016). Oysa araştırmayı yapanlar aynı sorulara cevap veren kişilerin Suriyelilerle oldukça az temas içinde olduklarını saptamıştır. Temasin olmadığı yerde önyargı duvarları yükselmekte, bu durum yerlisi göçmeniyle kent halkının ortak sağlık bilincini zedelemektedir.

Hastaneye giden göçmenler önyargılarla karşılaşmaktadır. Göçmen Mahallelerinde Yaşam/Heinrich Böll Stiftung Araştırması bu bakımdan ilginçtir. "Hangi durumlarda haksızlığa uğradınız?" sorusuna Suriyelilerin en çok belirttiği seçenek yüzde 23,4'le "sağlık hizmeti" olmuştur. İkinci sırada yüzde 22,1'le "ev ararken", üçüncü sırada ise yüzde 20'lik oranla "işyerinde" seçeneği gelmektedir (Yükseker ve ark., 2023). Hastaneler ve sağlığa erişim alanı önyargı duvarlarının oldukça sert olduğu alandır. Mülteciler için harcanan kaynak ve fonların şeffaf olmaması buna etkindir. Yerleşik toplumda evrensel mülteci ve göçmen hakları bilincinin oluşmamış olması da ciddi sorundur. Ayrıca "seyreltme" operasyonları, mülteciler için, çok zorda kalmadıkça hastaneye gitmemeye neden olan bir faktördür. Göç toplumunun özellikle birinci derece sağlık hizmetlerinden mahrum kalması, genel toplum sağlığının korunması bakımından da problemlidir. Ekonomik nedenlerle sanayi kentlerine gelen mültecilere, "Sen ve çocukların ancak kayıtlı olduğun ilde sağlık hizmetinden yararlanabilirsin" denmesi; sağlığa erişimin önündeki en sorunlu yaklaşımlardan biridir.

Pandemi, ekonomik kriz, deprem/afet gibi dönemlerde göçmenlerin sağlığa erişimi daha da olanaksız hale gelmektedir. 6 Şubat depremlerinde Suriyeli mültecilere yapılan "yağmacı" suçlaması, nefret suçlarına sebep olmuştur. Linç girişimlerinde ciddi yaralanmalar meydana gelmiş, sürgünler yaşanmıştır. Yaralanan birçok mülteci sağlık talebinde bulunamamıştır (İHD, 2023). Sığınmacılar Platformu'nun açıkladığı rapora göre "Suriyeliler depremde şuurunu bile yaşayamamış; sürekli hedef gösterilip ötekileştirilmiştir" (Duvar, 2023). Ayrıca dil bariyeri, sınır dışı edilme korkusu gibi nedenler, göçmenleri temel hizmetlerden mahrum bırakmıştır.

Yoksulluk, ayrımcılık ve önyargı nedeniyle hastaneye gitmekten çekinen göçmenler "merdiven altı hastanelere" yönelmektedir. Ruhsatsız çalışan

yerlerde insan canı hiçe sayılmaktadır. Yasadışı gerçekleştirilen doğum operasyonu, diş çekimi, ameliyatlar, hijyenik olmayan malzemeler ve bilim dışı tedavi yöntemleri nedeniyle ölümler, sakatlanmalar meydana gelmektedir. Merdiven altı hastaneler ne yazık ki mülteci kız çocukları ya da savaşta kocasını kaybetmiş kadınların istismarını da saklamaktadır (Duvar, 2017).

Savaştan kaçmak, ölüm ve işkencelere tanık olmak, göç yolunda yaşanan zorluklar ve ırkçı yaklaşımlar mültecilerde ciddi psikolojik travmalara neden olmaktadır. Saha araştırmaları özellikle Suriyeliler ve Afganistanlılar arasında travmadan kaynaklanan ruh sağlığı sorunlarının kayda değer olduğunu göstermektedir (Yükseker vd., 2023). Fakat DSÖ, BM ve ülkemizde Sağlık Bakanlığı bu konuda güçlü bir çalışma ortaya koyabilmiş değildir. Irkçılık sürekli halde travma üreten ağır bir hastalık kaynağıdır. Gerek şoven etkiler gerekse devletlerin yaklaşımı; hekimlerin, kimi muayene ya da tedavi edip etmeyeceğine de karışma cüretini gösterebilmektedir. Bu konuda bilimsel otorite olarak TTB kabul edilmelidir. Nitekim TTB'nin hazırladığı "Göçmenler ve Mülteciler İle İlgili Tutum Belgesi" Dünya Tabipler Birliği (DTB) tarafından kabul edilmiştir (TTB, 2016).

Kısacası, toplum sağlığı için yerli ve göçmen ayrımı bir kenara bırakılmalıdır. Sağlık hakkı herkes için erişilebilir, parasız, kaliteli ve eşit olmalıdır. Sağlık alanındaki sorunların kaynağı göçmenler olmadığı gibi, bu sorunlar sağlık hakkı için ortak mücadelelerin vesilesidir. Ayrıca iki dil bilen sağlık personeli sayısı arttırılmalı, yabancı uyruklu sağlık çalışanlarının katmerli sömürüsüne son verilmelidir.

7. Irkçılık Gettosuz Yapamaz

Gettolaşmış mahalleler, kent hayatında ayrımcılığın ve ırkçılığın yeniden üretildiği fabrika işlevi görmektedir. Venedik'te 1515 yılında Yahudilerin kapatılacağı bir adacık olarak tartışılan Chetto Nuovo, "getto"ların ilham kaynağı olmuştur (Sennet, 2017). Günümüze geldiğimizde bu yerleşim planı (ya da plansızlığı) inceltilmiş izolasyon yöntemiyle kent halkının kaynaşmasını engellemeye devam etmektedir. Kent gettoları suç yuvaları gibi gösterilmekte, burada yaşayan tüm insanlar gibi göçmenler de kriminalize edilmektedir. Toplumsal önyargıların en önemli nedenlerinden biri de budur.

Egemen kapitalist göç anlayışı "göçü yerelden yönetmek" iddiasını öne sürerken, gettoları kaldırmak yerine "sürdürülebilir" kılmayı esas almaktadır. Oysa, getto yoksullarının birleşmesi başta olmak üzere; kentlerin yönetimi yerli/göçmen tüm halkın

ortak örgütlenmesine dayanmalıdır. Mekânsal ayrımcılığın önüne geçmeden ırkçılığın önüne geçmek mümkün değildir. Bu nedenle şehir planlaması ve kentlerin mimarisi insani temelde yeniden ele alınmak zorundadır.

8. Irkçılığın Yeni Gömleği: Neofaşizm

Pandemi, savaş, ekonomik buhran... Avrupa'da 1920'ler faşizminin ortaya çıktığı dönemde faşist parti ve akımlar kitlelerin birikmiş bu sorunlarını manipüle ederek iktidara gelmişlerdir. Bir asır sonra Trump, Bolsonaro, Le Pen, Orban, Wilders vb politik figürler, göçmen düşmanlığı üzerinden neofaşizmin bayrağını yükseltmektedir. Ukrayna savaşı ve Filistin işgali üzerinden NATO çizgisine çekilen devletler de bu sürece prim vermektedir. Zenofobi, İslamofobi gibi akımların güçlenmesi nedensiz değildir.

Bu gerici dalga Türkiye'de de benzerlerini üretmeye başlamıştır. Neofaşist parti ve akımlar göçmen düşmanlığını ve ırkçılığı kullanarak oy oranını arttırmaya çalışmaktadır. Arap, Kürt ve Orta Doğu halkları karşısında devreye konan Türk oryantlizmi, mülteci kadınların doğurganlık oranını bile düşmanlık konusu edebilmektedir. Bu yeni dalga, Türkiye'deki iktidar ve burjuva muhalefet blokuna da dolaylı etki etmektedir. Nitekim AKP hükümeti geri gönderme tartışmalarına seyreltme operasyonu ile katılmıştır. AKP aynı zamanda ne Osmanlıcıdır, mültecileri tebaa toplumu olarak gördüğü için onların haklarını dışlamaktadır. Millet İttifakı ise göçmen düşmanlığına açık prim vererek, Zafer Partisi lideriyle imzalanan protokole ortak olmuştur. Öte yandan su vergisini sığınmacılara özel arttıran, nikah parasına 100 bin TL fiyat koyan Bolu Belediye başkanı Tanju Özcan'ın, muhalefet bloku içindeki gizli ve açık taraftarları yabana atılmamalıdır (Duvar, 2021).

Neofaşizm ve ırkçılık Türkiye'de çeşitlilik arz ettiği gibi neredeyse tüm burjuva siyasal ittifaklara sırayet etmiş durumdadır. Sol, sosyalist, demokratik parti ve akımlar ise bu alanda henüz güçlü bir platform inşa edebilmiş değildir. Bu sorumluluk aynı zamanda sendikaların, emek ve meslek örgütlerinin de üzerindedir. Zira göçmen düşmanlığı üzerinden yükseltelen ırkçılık ve faşist histeri, göçmenlerle birlikte tüm emek, demokrasi ve özgürlük güçlerini hedef almaktadır.

9. Panzehir

İrkçilik bir hastalık değil, travmatik hastalıklar başta olmak üzere toplum sağlığını derinden sarsan ideolojik bir zehirdir. O aynı zamanda kapitalizme hizmet eden gerici bir költürdür. Irkçılığın en rahat

ettiği manevra alanı ise göçmen düşmanlığıdır. Bu nedenle neofaşizm ve ırkçılıkla mücadele göç politikaları ve göçmen olgusu atlanarak yapılamaz. Tam da ırkçılık karşıtı stratejinin bu alanda örülmesi gerekmektedir. Bunun için geniş bir cephenin inşasına ihtiyaç vardır. ırkçılıkla mücadele salt göçmenleri savunarak, salt "mülteci seviciliği" yaparak başarıya ulaşamaz. "Göçmen karşıtı ırkçılıkla etkin mücadele, dünya çapında kapitalist gelişmenin dinamik güçlerine muhalefeti sürekli ön planda tutan bir siyaset, ülke içi ve dışı koşulları ilişkilendiren bir enternasyonalizm üzerinde yükselmelidir" (Hanieh, 2019: 74). Bu nedenle yerli ve göçmenlerin ortak mağduriyetine dikkat çekmek, talepleri ortaklaştırmak, sendikal mücadele başta olmak üzere birleşik örgütlenmeyi sağlamak gerekmektedir. ırkçılığın panzehiri, yerli ve göçmen emekçilerin ortak mücadelesi ve ortak örgütlenmesidir. Saya işçilerinin 2017 ve 2019'da gerçekleştirdiği grevler, Çukurova'da tarım işçilerinin yine ortak iş bırakma eylemi, yürünecek yolu göstermektedir (Akdeniz, 2019). Bu eylemlerde yerli işçilerle Suriyeli işçiler aynı komitelerde yer almışlar, bildirimleri iki dilde açıklamışlardır.

Olumlu örneklerden biri de sağlık iş kolunda yaşanmıştır. Eylül 2022'de, asistan hekimlerin eyleminde okunan bildiri bu bakımdan oldukça anlamlıdır: "Branşları ve hekimleri yarışa sokup kârlılık üzerinden ödeme yapan bu sistem yerine gerçek anlamıyla performansla dayalı olmayan bir sistem talep ediyoruz. Sürekli görmezden gelinen, sesleri duyulmak istenmeyen yabancı uyruklu asistan hekim kadrolarında çalışmakta olan meslektaşlarımız bütün iyileştirilmelerden muaf tutulmakta, asgari ücretin altında bir maaş almakta, birçoğu sigortasız çalışmaktadır. Gelecekte meslektaşlarımız olacak intörn hekimlerimize bir söz verilmiş, aylar geçmiş, verilen söz tutulmamıştır. İntörn hekimlerimize söz verildiği tarihten itibaren kapsayacak şekilde haklarının verilmesini talep ediyoruz" (Medyascope, 2022).

Tarihi sadece köle gemilerinin sahipleri yazmaz. Kölelerin isyanı da bir başka tarih yazımıdır. Bu kavga yakın zamana kadar devam etmiştir. Amerika'da 1 Mayıs'ın doğuşuna neden olan 1886 grevleri siyah tenli emekçileri de özgürleştirmiştir. Louisville ve Kentucky'de siyah ve beyaz işçiler birlikte yürümüşler ve siyahlara yasak olan Ulusal Park'a birlikte girmişlerdir. Bugünün göçmenleri ya da dünün zincirli köleleri, hiç fark etmez: önyargı duvarları yıkılmaz değildir!

Kaynakça

- Akdeniz, E. (2023) "Nourtani cinayeti: Sınıf bilinçli işçinin tutumu ne olmalı?", E-Komite, 16.11.2023, [https://e-komite.com/2023/nourtani-cinayeti-sinif-bilincli-iscinin-tutumu-ne-olmali/]
- Akdeniz, E. (2021) Sekizinci Kita: Göçmen Emeğinin Küresel Devinimi, Kor Yayınları, İstanbul.
- Akdeniz, E. (2020) "ırkçılık virüsü mutasyon geçirdi, aman dikkat!", Evrensel Gazetesi, 24.08.2020, [https://www.evrensel.net/yazi/87009/irkcilik-virusu-mutasyon-gecirdi-aman-dikkat]
- Akdeniz, E. (2019) "İşçilerin birliği halkların kardeşliği", Evrensel Gazetesi, 14.10.2019, [https://www.evrensel.net/yazi/84918/iscilerin-birligi-halkların-kardesligi]
- ÇSGB (2018) "Çalışma Hayatına Dair Referans Bilgiler", Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara.
- Duvar (2023) "Göç Araştırmaları Platformu'ndan deprem raporu: Arama-kurtarma çalışmalarında ayrımcılık yapıldı", Gazete duvar, 16.06.2023, [https://www.gazeteduvar.com.tr/goc-arastirmaları-platfordundan-deprem-raporu-arama-kurtarma-calismalarında-ayrimcilik-yapildi-haber-1624068]
- Duvar (2021) "Bolu Belediye Başkanı'ndan ırkçı uygulama: Mültecilere 10 kat fazla su faturası", Gazete Duvar, 26.07.2021, [https://www.gazeteduvar.com.tr/bolu-belediye-baskanından-irkci-uygulama-multecilere-10-kat-fazla-su-faturasi-haber-1529631]
- Duvar (2017) "Mülteci çocuklara merdiven altı kürtaaj", Gazete Duvar, 10.07.2017, [https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2017/07/10/multeci-kadinlara-merdiven-alti-kurtaj]
- Engels, F. (2010) İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu, Çev: Yurdakul Fincancı, Sol Yayınları, Ankara.
- Euronews (2022) "BM Mülteci Komiseri Ukrayna'dan çıkışlarda ırkçı uygulamalar yaşandığını kabul etti", Euronews, 01.03.2022, [https://tr.euronews.com/2022/03/01/bm-multeci-komiseri-ukrayna-dan-c-k-slarda-rkc-uygulamalar-yasand-g-n-kabul-etti]
- Evrensel (2016) "Suriyelilere bakışta tehlikeli tablo", Evrensel Gazetesi, 03.12.2016, [https://www.evrensel.net/haber/297915/suriyelilere-bakista-tehlikeli-tablo]
- Hanieh, A. (2019) "Küresel Göçün Çelişkileri", Altüst Olmuş Bir Dünya mı?, Ed: Leo Panitch ve Greg Albo, Notabene, İstanbul.
- İHD (2023) "Maras Merkezli 6 Şubat 2023 Depremleri İle İlgili Ön Gözlem, Tespit Ve Öneri Raporu", İnsan Hakları Derneği, [https://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/İHD_Maras_Depremleri_On_Raporu.pdf]
- IOM (2013) Göç Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, No:31, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) [https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf]
- Medyascope (2022) "Asistan hekimler eylemde: "Sağlık Bakanlığı ayrımcılığa son vermezse iş bırakacağız", Medyascope, 01.09.2022, [https://medyascope.tv/2022/09/01/asistan-hekimler-eylemde-saglik-bakanligi-ayrimciliga-son-vermezse-is-birakacagiz/]
- Özdemir, Y. (2020) NSU Cinayetleri, Kor Yayınları, İstanbul.
- Rediker, M. (2012) Köle Gemisi: İnsanlık Tarihinde Bir Yolculuk, Çev: Dilek Şendil, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Sennet, R. (2017) Yabancı / Sürgün Üzerine İki Deneme, Metis Yayınları, İstanbul.
- TBMM (2003) "Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu", Türkiye Büyük Millet Meclisi, 25.04.2003, [https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c016/tbmm22016089ss0150.pdf]
- TTB (2016) "TTB'nin göçmenler ve mülteciler ile ilgili önergesi DTB Genel Kurulu'nda kabul edildi", Türk Tabipleri Birliği, 28.10.2016, [https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=67c3c8b8-9232-11e7-b66d-1540034f819c&1534-D83A-1933715A=d114909d20d7c61ca930d9d74a94cbf068dda8b4]
- Yükseker, D., Kurtuluş, H., Tekin, U., Kaya Erdoğan, E. (2023) Göçmen Mahallelerinde Yaşam: Türkiye'de 2010 Sonrası Göçler ve Göçmenlerin Toplumsal Katılımı, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, İstanbul [https://tr.boell.org/sites/default/files/2023-12/gocmenyasamirapor_tr_04.12.23_web.pdf]